

son går till attack mot förespråkare för jämlikare eller icke-hierarkiserade organisationsformer. Här finns hos Abrahamsson en olycklig 'historisk' belastning i form av en tilltro till Lenin. Arbetarrörelsen skulle ha godbitar att hämta i fabriksägarnas disciplineringsteorier. Det är ett allvarligt memento när Abrahamsson tar till orda till förmån för att frihet är möjlig i organiserad form.

Ett annat aber är frågan om hur pass relevanta de amerikanska teorierna är för förklaring av vad som försiggår i kungariket Sverige. Abrahamsson nämner t.ex. att enligt Alchian går den juridiska utvecklingen mot mera väldefinierade rättigheter; avgränsade, skyddade, överförbara (köp/säljbara), dvs ökad privat äganderätt. Det finner jag vara riktigt åtminstone inom vissa delstater i USA och samtidigt inte särskilt träffande för den svenska programorienterade tendensen. Den senare har ju bl.a. gett upphov till en motrörelse av rättssäkerhetsanhängare. Dessutom säger Abrahamsson i linje med Mancur Olsen att ju mer legitim staten är, dess mindre är rimligen också de enskilda medborgarnas incitament att organisera sig för att därigenom reglera marknaden. Detta går emot praktisk erfarenhet i konungariket: hög organisationsgrad och hög

legitimitet för staten (mätt som röstvillighet). Jag skulle vilja formulera mothypotesen att ju högre legitimitet staten har, dvs ju mer skeptisk man är till marknaden, ju bättre organisering och kanske också lägre direktdeltagande som en produkt av legitimitetsvinst för elit och transaktionskostnader i allmänhet. Centralt i analysen blir värdeinnehållet, syftet och elitens förmåga att mobilisera den sociala basen - inte till aktivt deltagande men till stöd, en sorts mumlande majoritet. Kritik mot organisationen bör inte bara vara en fråga om form, som Abrahamsson riktigt påpekar, utan en fråga om innehåll, värden, målsättningar och strävan att göra det bästa i den sämsta av världar.

Sven-Erik Olsson

Litteratur

Bengt Abrahamsson *Organisations-teori - om byråkrati, administration och självstyre* 3:e upplagan. Stockholm: Almqvist & Wiksell 1975

Erik-Oddvar Eriksen "Organisations-teori og handlingsrasjonalitet" i *Statsvetenskaplig Tidsskrift* (1986) 2

Karl Marx *Das Kapital I-III* Berlin: Dietz Verlag 1971

Philip Selznick *TVA and the Grass Roots* University of California Press 1980

Robert L. Kidder
CONNECTING LAW AND SOCIETY
An introduction to research and theory
 Pp 286
 Englewood Cliffs (New Jersey):
 Prentice-Hall 1983

Samhället befinner sig i kris, city on fire! Men vi vet inte varför eller på vilket sätt! Dagligen ser vi på TV-nyheterna hur mord och stölder tenderar att ödelägga hela vårt samhälle. Vi förvandlar våra hem till fort, oskyldiga skjuts av misstag ned av individer som känner sig

hotade och i "självförsvar" skjuter på "angriparen". Vi får också oss till livs hur advokater och makt-havare missbrukar förtroenden och skor sig själv. Vanliga människor befinner sig i den belägenheten att de inte kan få den hjälp de behöver därför att de yrkesgrupper, läkare, arkitekter och andra högutbildade som skulle kunna hjälpa dem, höjer sina arvoden. Å andra sidan finns det advokater som uppfinner problem åt de välbeställda för att göra sig en förmögenhet på dem.

Kidder inleder sin bok med ovanstående brandfackla, avsedd att provocera läsaren att lära sig mera. Han är ödmjuk i så måtto att han inte kräver att den som läser ovanstående behöver hålla med honom om den uppmålade bilden – vad han förväntar sig är att läsaren åtminstone ska hålla med om att bilden finns ute i samhället. Det är en bild konstruerad efter amerikanska förhållanden, i Sverige är vi inte så benägna att processa vilket får till följd att advokater inte kan "ragga" processer på samma sätt här. Vi har ju också ett rätts-hjälpsystem som, i vart fall i teorin, garanterar alla lika rätt till juridisk rådgivning.

Men vi kan nog känna igen en hel del; massmedia visar ständigt bilden av ett eskalerat våld, pistolrepliker som lätt kan göras om till livshotande vapen säljs som aldrig förr, låssmeder gör sig förmögenheter på att sälja olika skyddsattiraljer samtidigt som rättshjälpsinstitutet nedrustas. Vissa grupper ropar på lag och ordning, medan andra kritiserar rättssäkerheten. Vad de flesta tycks vara eniga om är att det behövs fler, eller i vart fall bättre, lagar för att komma tillrätta med våldsproblemet.

Men det är just där Kidder tar språnget ut i problematikens och de olika skolornas dånande ocean – vad är rätten egentligen för något? Vad är det hos rätten som får oss att ägna stor del av vår tid att försöka tolka såväl andras som vårt eget agerande? Hur har rätten uppstått? Finns det någon särskild, i människan djupt rotad drift, som gör rätten nödvändig? Hur ser det ut i andra samhällsbyggnader (att vår värld skulle vara den bästa bland världar har aldrig föresvävat Kidder)?

Kidder avser inte att entydigt besvara våra spörsmål – han vill ge många svar. Det kommer läsaren inte att uppleva som något negativt, han kommer att förstå att världen är komplicerad och att varje svar öppnar vissa dörrar medan det stänger andra, något som fö g gäller samtliga svar. Kidders ambition synes vara att vidga våra vyer genom att ge en inblick i olika teorier och tolkningar av världen.

Kritik är en utgångspunkt. Närmare bestämt kritiken av samhället och de däri ständigt kokande rätts-tvisterna. Denna kritik spårar Kidder till det industriella samhällets tillblivelse – Marx, Simmel, de Tocqueville, Maine och Durkheim som samtliga gjort sig kända för att, utifrån olika utgångspunkter, ha funderat över rättssystemets roll i samhället. Han knyter också an till vissa av den juridiska doktrinens lärda som på ett tidigt stadium ställde sig kritiska till det rättsliga systemet. Därvid redogör han för innebörden i de båda, kanske än i våra dagar dominerande, huvudinriktningarna – *sociological jurisprudence* och *legal realists*. Sedan bär det iväg i en väldig fart; definitioner av rätten och deras konsekvenser, tre kapitel

om rättens ursprung, rättens genomslagskraft, tvister och lagslut, rättslig komplexitet, den rättsliga professionen och, slutligen, rättvisa och moral.

Det är ingen överdrift att göra gällande att boken är mycket pedagogisk, både vad gäller uppläggning och innehåll. Många kapitel avslutas med ett trevligt upplagt "applying what you know". Innehållet går från rättens ursprung via allmänna teorier om rätten, till dagens debatt om kopplingen mellan rätt och rättvisa. Kapitlen bygger på varandra och läsaren får följa med på ett strövtåg från det enkla till det sammansatta.

Inledningsvis diskuterade vi första kapitlet. Låt oss fortsätta med det andra som behandlar olika definitioner av rätten och dess konsekvenser. Definitionerna av rätten är många och till var och en är knuten vissa konsekvenser. Kidder börjar med att ta upp något som han benämmer "common-sense meanings of law". Detta är föredömligt. I detta sammanhang står det helt klart att man antagligen inte, åtminstone inte utan utmanande logiska krumbukter, kan tala om någon allmän uppfattning om vad rätten egentligen är. Istället får vi genom en rad exempel se hur rätten ständigt produceras i det dagliga livet och hur dynamisk den är; vi får t ex följa hur polismannen som ska reglera trafiken i ett hårt trafikerat område sätter sig över skriven rätt för att få trafiken att flyta. Det blir hela tiden frågan om att på ett praktiskt sätt lösa problem (och göra arbetsuppgiften praktiskt genomförbar). I det här sammanhanget står det klart att rätten, i uniform eller i styrelserummet, är något dynamiskt och att beslut ofta

går att genomdriva genom att de är fattade av "rätt" instans. Accepterandet av rätten, som skriven eller ad hoc, är ofta knutet till något som ter sig närmast mystiskt, något som vi inte känner men som vi tror är en allmänt delad uppfattning om densamma.

Kidder låter oss också följa labyrinten till dess irrgång; vår uppfattning av världen och dess innebörd. Han visar oss att mycket av respekten för rätten är knuten till symbolvärlden. Detta gör han bl a genom att helt enkelt räcka över pistolen till en annan hand, till den vanliga medborgarens. Plötsligt har vi inte längre en legal bärare av ett dödligt vapen utan en desperado som till varje pris måste avväpnas. Man behöver bara fundera lite kring gisslandramat i Finland för att få klart för sig innebörden av detta.

Det är kanske just den mystik som omgärdar rätten som fått så många att fundera över densamma. För dessa funderingar redogör Kidder genom att börja med en ganska vag formulering av Donald Black:

Law is governmental social control... the normative life of a state and its citizens.

Sedan får vi en rundvandring genom olika definitioner; Malinowskis, Hoebels, Webers etc. Det gemensamma för dem är att de blir mer och mer sammansatta och vaga. Via den vi idag närmast känner som den rättspositivistiska, det nakna våldet, till Selznicks och Nonets uppfattning att rätt anknyter till rättvisa förs vi in i dagens debatt om rätt och moral.

Kapitlet avslutas med ett "applying what you know" som innehåller ett tänkvärt exempel;

vilka av de nämnda författarna skulle erkänna Hitler-tysklands resp den internationella rätten som ett rättssystem?

Det förtjänar anmärkas att diskussionerna i de olika kapitlen anknyter till amerikanska omständigheter och, naturligtvis, vilar på ett amerikanskt språkbruk. Dessa förhållanden gör att den svenske läsaren kanske har lite svårt att hänga med i svängarna när det gäller distinktionerna mellan skriven rätt, rättssystem, rätt i största allmänhet och lag. Detta kan vara besvärande eftersom vi vanligen lägger olika innebörd i dessa begrepp.

Till vad kan vi härleda rätten? Varför har den utvecklats på olika sätt i skilda kulturer? Vad är det som håller samman rätten i ett givet samhälle? Dessa frågor representerar för Kidder samma grundläggande spörsmål, nämligen frågan efter rättens grund. I de följande tre kapitlen presenteras tre olika sätt att besvara den – och de problem som kan förknippas med svaren. Följaktligen serveras vi svaret att rättens grund kan återfinnas, i tredje kapitlet, i sedvana, i fjärde kapitlet i den sociala strukturen och slutligen, i femte kapitlet, konfliktperspektivet.

I det tredje kapitlet behandlas rättens grund, dvs frågan om rättens bindande kraft utifrån utgångspunkten, att rätten utgörs av reinstitutionaliserad vana. Som bas för resonemangen kapitlet igenom ligger ett uttalande från Bohannan, nämligen att sedvana i och för sig inte behöver förknippas med formellt tvång eftersom den ligger djupt rotad i individen genom socialisation och informellt tvång. Men om åttlydnaden ska genomföras via formellt tvång så

måste reglerna ha precision. Rätten kan svara för en sådan formalisering och precision som ligger till grund för ett explicit och offentligt tvång. Att det föreligger en viss tidsförskjutning mellan sedvana och rätt, tillskriver Bohannan det faktum att rätten är en kristalliserad uttrycksform för sedvanan och det går därför långsammare att förändra den.

Kidder för fram en mängd exempel, som i och för sig inte har sin grund i en sedvanesyn, men i detta kapitel diskuteras utifrån en sådan. De återkommer sedan i följande kapitel och diskuteras där utifrån andra synpunkter. Vissa av dessa känner vi igen från annan litteratur, t.ex det "sovjetiska experimentet", som också återfinns i Stjernqvist & Widerberg. Andra exempel är hämtade från Japan, Indien och USA.

Sedvaneteorin tar sig olika uttrycksformer, men enligt Kidder har de alla det gemensamt att individers handlande baseras på inlärda, men undermedvetna och irrationella, preferenser. Att de är irrationella framgår av att individerna inte, på ett trovärdigt sätt, kan upplysa om hur deras val ökar välfärden. Ett lands rättssystem baseras då på att individerna håller fast vid sina sedvanor, trots att dessa inte kan förklaras eller förstås som rationella. Japaner kommer då att agera som Japaner därför att de är Japaner. Men detta ger oss ingen förståelse av varför rätten inte ser likadan ut i alla länder, bara att den skiljer. Perspektivet leder till att olika rättssystem inte kan jämföras.

Författaren gör gällande att det finns tre tunga invändningar mot sedvaneteorin. Det är för det första, att det primära beviset för indi-

viders sedvana måste återfinnas i vad de själva säger när de förklarar sitt handlande. För det andra, det falska antagandet att bara därför att beteende och institutioner skiljer mellan två kulturer, måste också sedvanan skilja. För det tredje, den cirkulära logiken som följer av att beteende och institutioner beskrivs utifrån begrepp, innehållande de beteende och institutioner som ska beskrivas.

Efter den salvan från Kidder finns det inte mer kvar av sedvaneteorin än det praktiska faktum att lagstiftare måste beakta sedvanan i samhället om lagstiftningen ska få någon verkan. Frågan är dock om inte denna klarhet är mycket viktig, den problematiserar hela styrningsfrågan. En obestridlig fördel med sedvaneteorin, enligt Kidder, är att den visar på svagheterna i de teorier som ignorerar rättsens sociala bas. Nåväl, finner vi en bättre modell i det strukturalistiska synsättet? Enligt Kidder har det supporters och belackare, fördelar och nackdelar.

Efter en allmän introduktion till strukturalismen, som inte är särskilt lysande – det förefaller vara lätt att blanda samman strukturalism med systemteori – närmar sig författaren ämnet via den tidiga strukturalismen – Durkheim. Därefter behandlas vissa element i den moderna strukturalismen. Det behöver knappast anmärkas att, med hänsyn till Kidders projekt, genomgången inte kan bli särskilt djup.

Även i kapitlet om strukturalism presenteras mängder av gjorda undersökningar som åskådningmaterial. Kidder försöker också belysa strukturalismens två sidor, dvs att det kan utgöra såväl ett konflikt- som ett konsensusperspektiv. Någon slutlig kritik,

liknande den författaren presenterade i kapitel tre, förekommer inte i det strukturalistiska avsnittet. Kritiken överlämnar Kidder till företrädarna för "det kritiska perspektivet", vilket utgör det följande kapitlet.

Det kritiska perspektivet är problematiskt i så måtto att det finns mängder av skolor som kan blandas samman om författaren inte håller en stringent linje, och det gör han inte. I den svenska, och kanske också i den amerikanska debatten, förekommer riktningar som utgår från en kritisk juridik och det är närmast denna som Kidder har för ögonen. En sådan kritik är immanent, dvs den belyser inkonsistenser i lagstiftningen eller så jämför den tillämpningen av lag med vad som står skrivet i lagtexten. I det marxistiska perspektivet använder man sig ofta också av begreppet *ideologi* i de här sammanhangen. Ideologi står då för att dölja och mystifiera förhållanden. Ideologibegreppet är problematiskt och tenderar att, genom sin definition och hänsyftning till det otillgängliga, hindra sitt eget efterforskande.

Författaren berör inte den egentliga kritiska teorin, dvs den skolbildning som från början gick under benämningen "kritisk teori". I litteraturförteckningen finns ingen av dess företrädare, Horkheimer, Adorno, Marcuse eller Habermas, för att nu erinra om några av skolans företrädare nämnd. Det kan kanske tyckas att en sådan kritik är förfelad, att det snarare handlar om att hävda att det finns *en* riktig kritisk teori. Men det förefaller viktigt att ta upp frågan av flera anledningar. För det första är det viktigt för studenterna som har boken som lärobok, att på

ett adekvat sätt orienteras om de olika skolbildningarna. För det andra handlar det om helt skilda förhållningssätt till rätten. Den kritiska teori som Kidder berör saknar i mångt och mycket en grundläggande samhällsteori, det är en juridiskt präglad kritik som förs fram utifrån en rättsvetenskaplig metod. Den ursprungliga kritiska teorin är i grunden samhällsvetenskaplig och därför applicerbar på det rättssociologiska ämnet, vilket det är tveksamt om den andra är.

I kapitel 6, som behandlar "legal impact", närmar Kidder sig åter det rättssociologiska fältet. Här tar författaren tag i "vaccinationsteorin", ett begrepp som vi i Sverige inte är vana vid. Det förefaller förhålla sig på det sättet att det närmast liknar de vi brukar benämna "strömbrytarteorin", även om vaccinationsbegreppet inte är lika fixerat vid lagen som sådan. Kidder tar upp en mängd exempel på diskussioner utifrån vaccinationsteorin, bl.a att lagen skulle verka utifrån egenintresse hos adressaten, moral och vana. Författaren tar avstånd från teorin, bl a med anledning av de mätproblem som är förknippade med den och att den faktiskt underkänner rätten som ett socialt fenomen. Istället övergår han till att diskutera tillämpningssituationen, dvs organisationer och enskilda agents inverkan på genomförandet. Att tyngdpunkten förskjuts till dessa områden rimmar väl med rättssociologins nuvarande ståndpunkt.

Sjunde kapitlet behandlar konfliktlösning. Författaren inleder med att diskutera olika spelteorier, dvs olika alternativa handlanden och chanserna att vinna utifrån olika val. Detta kopplas sedan till

det verkliga livet, vilket är rimligt eftersom spelteorin är en rent matematisk modell som inte tar hänsyn till irrationella element i livet. Det finns t.ex skäl att beakta att handlande kan te sig irrationellt, men att det för individen ter sig fullt rationellt. Sådana situationer kan bl.a uppstå då vederbörande inte har något att förlora.

Ovanstående leder Kidder till en diskussion om olika sätt att lösa konflikter, från autokratiska till förhandlingar. Domstolarna får en central position i det här sammanhanget. Författaren tar upp olika sätt att hantera den måltillströmning som präglar moderna samhällen, från en expansion av domstolsväsendet för tillgodoseende av efterfrågan till avgiftsbeläggning för att begränsa tillströmningen av mål. Författaren tar i sammanhanget upp den, för svenska förhållanden, intressanta frågan om hur myndigheter faktiskt klarar av att lösa fler konflikter än de egentligen anser sig kapabla att lösa. Han öppnar möjligheten för en analys av rutinisering, vilket appellerar till ett fenomenologiskt perspektiv. I det här sammanhanget är det också väsentligt, att som Kidder också gör, ta upp frågan om konflikters karaktär och hur de över tiden ändras.

I kapitel 8 behandlar Kidder rättslig komplexitet. Det handlar om pluralism, modernisering och sökande efter ett förenklat processuellt förfarande. Författaren gör gällande att det finns en strävan att förenkla det juridiska förfarandet, strävanden som man inte vet vem som ligger bakom. Webers teorier om det moderna diskuteras utifrån bl a rationalitetsbegreppet relaterat till formell resp substantiv rätt. Tyvärr fullföljer han inte rationa-

litetsdebatten förbi Weber. Både i Sverige och USA har denna gått långt utöver Webers idéer. I Sverige har debatten kopplats samman med ramlagarnas potentiella substans, dvs som responsiv rätt.

Det var lättare förr. Eller? Är det det moderna som har gett upphov till krångel? Går det att vrida klockan tillbaka till enkla juridiska förfaranden? Det kanske tom förhåller sig på det sättet att dikotomin mellan det moderna och det omoderna är en falsk iakttagelse? I anledning av dessa frågor tar Kidder upp en diskussion om rättslig evolution utifrån Unger som utgår från ojämlikhet som drivkraften i den rättsliga evolutionen. Genom arbetsdelningen skulle de lokala nätverken mellan individer ha förstörts och eliter ha uppstått. Genom kampen mellan eliterna blir det nödvändigt att etablera ett centralt organ, dvs staten. Det uppstod i det här sammanhanget ett behov av legitimitet, vilket ledde fram till det byråkratiska rättsväsendet.

Den byråkratiska lagstiftningen hänger samman med begrepp som t.ex välfärdsstaten, kooperativism etc. Dessa begrepp föranleder Kidder att penetrera olika samhällssystem, det kapitalistiska, den japanska formen av kapitalism och kommunismen i Kina. Han konstaterar att oberoende av samhällssystem finns det en strävan efter en återgång till det enkla och okomplicerade förfarandet för konfliktlösning. Ett sådant antagande leder fram mot frågan om varför detta krav reses just nu? På denna fråga lämnar Kidder divergerande svar.

Det nionde, och näst sista, kapitlet handlar om den rättsliga

professionen. Kidder begränsar diskussionen till advokaternas yrkesroller. Han lämnar en ingående beskrivning av utbildningen av advokater i USA och redovisar en mängd undersökningar av desamma. Diskussionen handlar till stora delar om vilken roll advokatkårens autonomi spelar och om deras möjligheter att vara kritiska. Av framställningen framgår dock med all önskvärd tydlighet att de mest framgångsrika advokaterna valt att tjäna systemet och inte kritiken.

De amerikanska advokaterna tycks inte vara särskilt inriktade på juridisk kunskap som sådan. Kidder gör gällande att en advokats nyckel till framgång till stora delar hänger samman med hur han byggt upp sina sociala nätverk. Därför tycks de flesta jurister arbeta några år inom byråkratin innan de slår in på advokatbanan, för att på så sätt bygga upp omfattande kontaktnät inom myndighetsstrukturen. Detta ska sedan ge utdelning i form av möjligheter att bara lyfta telefonen för att lösa ett fall.

Kidders intresse för sociala kontaktnät inom den juridiska professionen är intressanta, de pekar i riktning mot att det finns förhållanden som, ifråga om dignitet, kan mäta sig med lagen. På så sätt kommer lagar att spela en mer eller mindre underordnad roll, vilket är välgörande med tanke på all den "rättssociologiska" litteratur som överflödar marknaden och som tillmäter rätten den klart dominerande rollen. Å andra sidan blir ett kapitel om den juridiska professionen lite haltande, när inga andra yrkesgrupper än advokatens tas upp. Hur förhåller det sig t ex med domarens eller åklagarens yrkesroll? I Sverige skulle det kanske vara intressant att se på den

juridiskt utbildade byråkraten, hur ser vardagen ut för juristen på länsstyrelsen?

Boken avslutas med en diskussion om moral och rätt utifrån ett psykologiskt perspektiv. I rubriken ställer Kidder frågan om det finns en psykologisk bas för rätten? Författaren gör en genomgång av olika försök som gjorts inom den psykologiska vetenskapen för att förklara rättens ursprung. Han går igenom Piagets och Kohlbergs undersökningar av hur barn utvecklar rättsmedvetande, till vilka han ställer sig ganska kritisk.

Författaren verkar närmast fascinerad över de resonemang om rättsmedvetandet som utgår från "kognitiv balans", dvs att individen söker en inre balans och därför handlar på vissa sätt. Som grund för sådana antaganden anför Kidder exempel, t.ex hur omgivningen faktiskt tar avstånd från våldtagna kvinnor och lägger skulden på offret. Vidare redovisas ett amerikanskt experiment där studenter lottades fram till olika roller; fångvaktare och fångar. Det visade sig ganska snart att fångvaktarna utvecklade närmast sadistiska anlag medan fångarna snabbt försjönk i passivitet och angiveri mot medfångar för att få förmåner. Resultaten förklaras utifrån att fångvaktaren måste återfå en inre balans, dvs att förhållandet att vissa är fångar och andra är fångvaktare måste legitimeras utifrån att fångarna förtjänar dålig behandling.

Connecting law and society är en omfattande bok. Författaren ger sig i kast med ett brett fält av sociologisk och rättssociologisk teori, vilket är en styrka och en svaghet. Fördelen med förfarings-

sättet är att läsaren får tillgång till många undersökningar och mycket teori. Nackdelen är att ingenting egentligen kan behandlas särskilt ingående. Kidder måste ges många pluspoäng för den stora mängd exempel från forskningsfältet som han redovisar. Särskilt lyckat är att dessa återkommer under olika perspektiv, vilket leder till olika slutledningar. Förfarandet gör att man inte upplever bokens bredd som en särskilt stor nackdel. Avvägningarna mellan bredd och djup faller således ut till författarens fördel.

Exemplen som ständigt återkommer ger boken spänst. Läsaren överraskas ständigt och vet inte vilka slutsatser som ska bli resultatet, vilket förhoppningsvis vidgar hans vyer och gör att hans ödmjukhet inför kunskap ökar. Att författaren dessutom visar prov på en enastående förmåga att kort och koncist sammanfatta en undersökning gör inte saken sämre. I övrigt är språket medelsvårt, en student på högskolenivå bör inte ha några särskilda svårigheter att läsa boken.

En svaghet med boken, en svaghet som för övrigt knappast går att lösa utan att boken blir ännu bredare, är att den kontinentala rättssociologin inte beaktats. Så nämns t.ex ingenting om Luhmanns debatt med Habermas om rätten, en debatt som är central åtminstone i europeisk rättssociologi. En annan brist är att författaren stundtals pendlar mellan ett rättssociologiskt betraktelsesätt och ett juridiskt, eller vad man kan tänka sig i Sverige går under beteckningen "rätt och samhälle". Detta är t ex fallet med avsnittet om "den kritiska teorin".

Ett problem med litteratur som bara ska "spegla samhället och ställa frågor utan att svara på dem"

är att frågandet kan upplevas som tjatigt. Det kan också ge läsaren föreställningen om att han verkligen är den som är satt att svara på frågorna, dvs att framställningen är objektivt frågande. Och det är inte Kidder! Efter genomläsning av ett par kapitel står det ganska klart att Kidder vill något med sin bok. Kidder redovisar teorier, speglar samhället och ställer frågorna på ett sådant sätt att det är uppenbart att han måste föredra vissa teorier och vissa lösningar framför andra. Bara den ordningen han låter teorierna vara kritiska till varandra gör att vissa teorier helt enkelt slås ut, på grund av den överväldigande kritik de går till mötes.

En stor fördel med boken är att den positivt givna rätten inte ställs i centrum. Respekten för rätten bryts sakta men säkert ned. Rätten framställs aldrig som en samhällets

stöttepelare och det är inte uppenbart att en bättre formulerad lag skulle lösa problemet. Istället fokuseras alla de andra förhållanden som inverkar på samhällets givna kurs, t ex organisation och sociala nätverk. Den svenske läsaren kan kanske ställa sig frågande till betoningen av personliga relationer inom juristkåren, men antalet golfklubbar ökar faktiskt här i landet.

Över lag är omdömet dock att det är en mycket bra lärobok som Kidder låtit se dagens ljus. Den kan varmt anbefallas som lärobok på grundnivå i utbildningen, under förutsättning att denna leds av en kunnig lärare som dels kan fylla ut framställningen med den europeiska traditionen och dels förmår att peka ut de amerikaniseringar som kan bli förödande för eleven.

Lars Ericsson

Stig Strömholm
A SHORT HISTORY OF
LEGAL THINKING
IN THE WEST

Pp 317

Stockholm: Norstedts 1985

Stig Strömholm, en av landets mer prominenta och mångsidiga juridikprofessorer, har utkommit med en bok vars titel vid första ögonkastet avskräcker den mindre initierade läsaren. Men trots bokens väldigt omfattande ämnesområde är den förhållandevis tunn och kortfattad. Alltså en gängse introduktionsbok.

När det gäller att beskriva och klargöra rättsliga tänkesätt under gångna perioder har Strömholm förmodligen ställts inför mer än en tankeställare. Ett problem som han explicit redogör för är frågeställningen vad som är att betrakta som historia och vad som är vår samtid. Strömholms bok behandlar tiden fram till 1900. En avgränsning som kanske kan ifrågasättas. Intressanta rättsliga händelser och tankegångar under 1900-talet, som har betydelse för den fortsatta historiska utvecklingen, faller på så sätt automatiskt bort. Men Strömholms avgräns-